

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Boehme, Olivier, *Greep naar de markt. De sociaal-economische agenda van de Vlaamse Beweging en haar ideologische versplintering tijdens het interbellum* (Leuven: LannooCampus, 2008, 986 blz., ISBN 978 90 209 7684 7).

Vandaag wordt met de nodige vanzelfsprekendheid gesproken over de 'Vlaamse economie' en de 'Vlaamse economische ruimte'. Dat mag verwondering wekken. Slechts vijftig jaar geleden bestempelden vele eminente Vlaamse economen die concepten namelijk nog als artificieel: de Vlaamse economische actoren opereerden louter binnen een Belgische economisch ruimte.

De voorliggende studie is een politiek-economische ideeëngeschiedenis. De auteur wil nagaan hoe in het interbellum het Vlaams economisch nationalisme als denkpatroon vorm kreeg in het vertoog van groepen en individuen. Het gaat om een uiterst woelige periode waarin Vlaanderen een duidelijk economisch groeiproces doormaakte tengevolge van de maritimisering van de industrie, de ontginning van de Limburgse steenkool en de daarmee gepaard gaande golf van toch vooral 'vreemde' (Brusselse, Waalse, buitenlandse) investeringen. Vlaamse (mede)zeggenschap over de sociaal-economische structuren, de ontwikkeling van een Vlaams bedrijfsleven en van een economische elite moesten tegengaan dat de regio louter als wingewest zou dienen. De wortels van dit Vlaams economisch nationalisme, van de constructie van een Vlaamse economische ruimte, worden door Olivier Boehme als vanzelfsprekend gesitueerd binnen de Vlaamse Beweging. Hij vraagt zich af hoe die beweging een verband legde 'tussen haar streven op het gebied van taal en cultuur enerzijds en tussen het economische en het daarmee verbonden sociale terrein anderzijds' (19).

Het boek is een bewerkte uitgave van het proefschrift waarop Boehme in 2007 promoveerde aan het Departement Geschiedenis van de Universiteit Antwerpen. Het is een degelijke en erg rijke studie. Boehme schetst de Vlaamse Beweging van het interbellum als een huis met vele kamers. Naast 'al wie Vlaanderen verder wilde vernederlandsen', rekt hij ook de voorstanders van een 'zekere tweetaligheid' in Vlaanderen tot die beweging (22-23). Er zijn weinig leden van de tussenoorlogse Vlaamse intelligentsia die niet aan deze minimale kenmerken voldeden. De lange stoet van academici, ondernemers, politici en publicisten die Boehme ten tonele voert, heeft weinig meer gemeen

dan de ‘flamingantische geest’ waarnaar de door hem geciteerde Max Lamberty verwijst (4). Bovendien benadrukt de auteur keer op keer dat voor een goed begrip van het Vlaams economisch nationalisme kennis nodig is van alle ‘sectorale, subregionale, interstedelijke, stedelijk-rurale, ideologisch zuilgebonden, sociale en andere breuklijnen’ in de Vlaamse samenleving. Die segmentering nam in de bestudeerde periode soms onwaarschijnlijke vormen aan. Politieke families, partijen, sociale organisaties, fracties, pressiegroepen én hun protagonisten hadden allemaal een eigen versie van Vlaanderen op het oog. Ook sociaal-economische dossiers kregen in het interbellum een communautair tintje. Vlaamsgezinde visies op de creatie en verdeling van welvaart en op sociale verhoudingen werden vervlochten met territoriale, taalpolitieke, culturele en etnische aanspraken. In de jaren dertig kwamen daar nog een veelheid aan scenario’s voor structuurhervormingen en een herijking van de politieke democratie bij.

Het boek gaat dus over veel meer dan de sociaal-economische agenda van de Vlaamse Beweging. De verschillen tussen de geschetste ideologische en intellectuele evoluties zijn zo groot, dat de studie van Boehme gemakkelijk kon verzanden in een encyclopedisch overzicht van de maatschappelijke vertogen in Vlaamse kringen tijdens het interbellum. De auteur kan die valkuil grotendeels vermijden. Hij zet de talrijke schakeringen van economisch Vlaams-nationalisme niet louter op een rij, maar reikt ook pertinente evoluties aan. Telkens biedt Boehme een overzichtelijke synthese van het Vlaams-nationale landschap, vervolgens worden de grote ideologische families en hun Vlaamsgezinde protagonisten beschreven. Afzonderlijke hoofdstukken belichten de academische wereld, vooral de jonge economische en sociale wetenschappen. Het samenspel tussen Vlaams, Belgisch en Waals nationalisme komt geregeld aan bod, evenals de relatie tot het buitenland. Voor Nederland was er zowel genegenheid als wantrouwen.

Het boek levert verrassende inzichten en pareltjes van historische analyse op, bijvoorbeeld over het kinderbijslagdebat (475-482) of de rol van de ‘katholieke De Raet’ Gaston Eyskens (645-727). Vanzelfsprekend zijn niet alle segmenten van de breed uitgerekte Vlaamse Beweging beschreven en heeft de auteur ook zijn eigen voorkeuren. Zo wordt bijvoorbeeld het Vlaams Economisch Verbond (1928) in de schijnwerpers geplaatst terwijl de christelijke werkgeversbeweging minder aan bod komt. De Vlaamsgezinde bevlogenheid van Gevaert wordt blijkbaar hoger ingeschat dan die van Bekaert (268). Bij de socialisten komen diverse protagonisten uit de verf, bij de liberalen vooral Arthur Vanderpoorten.

Boehme toont overtuigend aan dat het sociaal-economische, politiek-ideologische en communautaire debat in Vlaanderen al tijdens het interbellum verstrengeld raakten. Voor een goed historisch begrip van een samenleving in een specifieke periode, in dit geval de Vlaamse tijdens het interbellum, is een meervoudig perspectief nodig dat rekening houdt met alle maatschappelijke breuklijnen. Het communautaire vormt daarbij slechts één gezichtspunt. Hoe kan men anders het uiterst pluriform Vlaams economisch nationalisme verklaren, waar diverse stromen doorheen en naast elkaar groeiden en evolueerden? De twee hoofdstromen die Boehme identificeert, een ‘intransigent-nationalistische’ en een ‘opportunistisch-economische’, hielden elkaar in evenwicht. De ene stelde de economie uitdrukkelijk ten dienste van de vorming van een eigen (onafhankelijke) Vlaamse natie. De andere hanteerde een nationalistisch vertoog als instrument van een bredere sociaal-economische, soms ook levensbeschouwelijke agenda binnen een nog vooral Belgische context. Ergens tussen beide polen groeide vanaf het midden van de jaren 1930 een derde stroming, vanuit keynesiaans perspectief strevend naar een federalisme met regio’s die sterk genoeg waren om hun eigen sociaal-economische beleid te bepalen. In die zin kan dit boek bijdragen tot een begrip van de actuele situatie. Het leert niet zozeer hoe de Vlaamse economische ruimte uiteindelijk concreet werd ingevuld of politiek-institutioneel verankerd, want dat is grotendeels een verhaal van na de Tweede Wereldoorlog. Maar ze toont wel overtuigend aan dat de genese of constructie van economische ruimten nooit een rechtlijnig gebeuren is en dat het dus in Vlaanderen ook heel anders had kunnen lopen.

Peter Heyrman, KADOC-K.U. Leuven

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Brabers, Jan, *Hippocrates op Heyendael. Ontstaan en ontplooiing van de Faculteit der Medische Wetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen 1951-2001* (Nijmegen: Valkhof Pers, 2009, 519 blz., ISBN 978 90 5625 285 4).

In 2001 bestond de medische faculteit van de Nijmeegse universiteit vijftig jaar. Bovendien zat zij in het overgangsproces naar een medisch centrum. Een uitgelezen moment kortom voor een kritische terugblik, waarin vragen zouden kunnen worden beantwoord als: waarom werd zij opgericht; waarom moest er een *katholieke* opleiding geneeskunde komen; waaruit bleek dat katholieke; wat is daarvan terecht gekomen? De Nijmeegse universiteitshistoricus Jan Brabers heeft daar echter niet voor gekozen. In een ietwat oubollige stijl – zo moet er nooit iets gebeuren, maar dient er altoos iets te geschieden – schreef hij een boek waarin een veelheid – Brabers zou zeggen: ‘een baaierd’ – aan onderwerpen de revue passeert. Van de benoemingen van professoren tot hun wetenschappelijke activiteiten; van de studenten tot de curricula; van de oprichting en verdere belevenissen van de subfaculteit tandheelkunde tot de wederwaardigheden van het ondersteunend personeel en de geschiedenisjes van de vele afdelingen/vakgroepen. Het resulteert in vele pagina’s waarbij deze lezer zich afvroeg waarom hij dit alles moest weten. Het enig mogelijke antwoord was: omdat al die feiten en feitjes nu eenmaal deel uitmaken van de faculteitsgeschiedenis. Dit gebrek aan een duidelijke vraagstelling breekt het boek op. Natuurlijk is er wel gekozen, alleen wordt nu niet duidelijk waarvoor en waarom.

Een van die impliciete keuzen betreft bovendien een voorkeur voor positieve zaken, met name als het de professoren betreft. Ofschoon er zeker soms een kritische noot wordt geplaatst, blijft toch vooral het beeld hangen van lieden die weliswaar ietwat merkwaardige trekjes hadden, maar verder allen zeer kundig waren, het beste voor hadden met de zieke medemens en zich voor tweehonderd procent inzetten voor de opbouw van de faculteit. Een mooi voorbeeld is dat van één van hen expliciet in de tekst wordt vermeld dat hij in het verzet had gezeten, terwijl van een ander slechts in een voetnoot zijn lidmaatschap van Verdinaso wordt vermeld. Bovendien staat daar alleen bij dat die club in 1933 Hitler een geluक्सwens stuurde, wat toen helemaal zo uitzonderlijk niet was. Dat Verdinaso ook verder wat scheve schaatsen heeft gereden, blijft onvermeld. Brabers toon is overigens wel kritisch als de